

Niektoré poznatky z Mongolskej ľudovej republiky

Plán prednášok a besied bol na moje doporučenie a dodatočné požiadavky doplnený tak, že bolo uskutočnených asi 9 prednášok. Tieto sa uskutočnili v Ulánbátare pre aktív ÚV, ďalej pre aktív mestského výboru, ďalej pre dôstojníkov a vojakov, pre aktív v najväčšom priemyslovom závode, pre krajský aktív v Čojbalsáne, pre družstevníkov v Šmeralovom družstve v Chašate, ďalej pre politických a hospodárskych pracovníkov nachádzajúcich sa na liečení a rekreácii v jednom sanatóriu v strednom Mongolsku, ako i besedy s pracovníkmi ústredného výboru, ďalej v Akadémii vied, na štátnom majetku a na krajskom výbore.

Na rozdiel od Kóreje prednášky a besedy v Mongolsku boli o mnoho živšie, s ohromným počtom dotazov, písomných aj ústnych, pričom sa prirodzene vytvorila aj úplne srdečná atmosféra na všetkých stretnutiach. Otázky sa týkali politiky, ekonomiky, kultúry, výstavby strany. Otázky boli veľmi otvorené, úprimé a na patričnej úrovni.

Podľa mojho pozorovania možno povedať, že celková orientácia i metódy práce sú zamerané v duchu výsledkov medzinárodných porád bratských strán. Mongolská strana zrejme vyvodila patričné závery pre seba i z veľkých skúseností a pčučení XX. sjazdu. Bolo vidieť, že aktív je orientovaný správne i v otázkach niektorých odchýliek a úchyliet čínskeho vedenia.

Veľmi naliehavo súdruhovia z úseku propagandy a agitácie sa dožadovali výmeny skúseností na úseku výchovy na úseku ideologickej práce. Snažia sa nájsť riešenie výchovných otázok aj v našich skúsenostiach. (Vážnym sa javí u nich otázka foriem výchovnej práce medzi družstevníkmi - pastiermi, ktorí sú rozptýlení a kočujú po širokých priestranstvách Mongolska)

Hospodárska situácia sa v posledných rokoch vyvíja s dobrými výsledkami, až na posledné obdobie, kedy vznikli niektoré problémy v investičnej výstavbe (musia skracovať) ako aj pomerne veľké uhynutie

dobytka v minulom roku. Priemyslový kombinát plní plán v globále, ale neplní v textile a nahradzujú toto neplnení kožiarskou a obuvníckou výrobou.

Mnoho bolo otázok a diskusií okolo ďalšieho rozvoja ekonomiky Mongolska. Zrejme si súdruhovia chceli i pri tejto príležitosti potvrdzovať našimi názormi správnosť nastúpenej cesty. Myslím si, že i naďalej bude potrebné z našej strany a práve v rámci RVHP podporovať výstavbu takých odvetví, ktoré v tejto etape nadväzujú na základnú výrobu Mongolskej republiky, t.j. na dobytkárstvo a na niektoré surovinové zdroje. Myslím, že je treba ich podporovať v snahe ďalej podstatne rozšíriť spracovanie koži, výrobu obuvi a koženej galanterie. Doterajší závod postavený, konštruovaný a vedený za našej aktívnej spolupráce (koželužna a obuvnícke dielne) je považovaný za najlepší závod v republike. A skutočne pri pobyte na tomto závode cítiť, že to má švih našich moderných koželužní a obuvníckych závodov.

Treba ich taktiež podporovať a inšpirovať v tom, aby v čo najkratšej dobe podstatne rozšírili kvalitné konzervovanie mäsa podľa receptov odoberajúcich krajín tak, aby v období najvyššej váhy dobytka, to znamená na konci podzimu poražať a konzervárensky spracovať čo najväčšie množstvo tak, aby zimovaním sa nestratilo to, čo bolo letným výpasom získané. Ďalej myslím, že potrebujú podporovať tiež vo vybudovaní kapacít na spracovanie a využitie srsti a hrubej a polohrubej vlny.

Ruka v ruke s určitým rozvojom rastlinnej výroby sa rozvíja potravinársky priemysel mlynárskeho a pekárskeho smeru, čo obohacuje potravu mongolských pracujúcich. Sovietski súdruhovia pomáhajú rozvíjať dobývanie uhlia, výstavbu železníc, dodávajú transportné zariadenia, stavebné materiály, mlyny a mnohé ďalšie zariadenia. V posledných rokoch sa vraj začína uskutočňovať aj určitý systematickejší geologický prieskum a uvažuje sa o efektívnosti výstavby hydrocentrály na rieke Selenge, skoro na severných hraniciach Mongolska.

Ako je známe, zúčastňujeme sa na výstavbe a dodávkach zariadenia cementárne v severnom Mongolsku. Súdruhovia z nášho vyslanectva ma informovali, že sovietski súdruhovia neschvaľovali výstavbu tohto závodu o ročnej kapacite 100 000 tun cementu s poukazom, že v neďalekom Irkutsku je vybudovaný a rozširuje sa veľmi moderný závod na výrobu cementu o kapacite vyše milión ton, ktorý by bol schopný kryť potreby aj Mongolskej republiky.

V priebehu pobytu som sa stretol so sovietskymi odborníkmi, ktorí už niekoľko rokov (je ich vyše 100) po celom Mongolsku prevádzajú prieskum pody z hľadiska efektívnosti rozorávania celiny na chlebové i krmné zrniny, ako i pod zemiaky. Tak isto robia prieskum efektívnosti kosenia tráv a prípravy sena na zimné obdobie.

Bol som na Šmeralovom družstve, ktoré obhospodaruje vyše 100 000 kusov dobytká. Úplná kolektivizácia v tomto družstve bola prevedená v roku 1958. Družstvo operuje na 258 000 ha pody. V rámci tohto družstva žije 2700 obyvateľov. Toho roku zorali asi 400 ha pod pšenicu a 300 ha pod ovos, 75 ha kukuricu na siláž, 7 ha zeleniny. V roku 1960 dosiahli 17 q na ha pšenice a 22 q ovsa. V roku 1961 bolo sucho a docielili len 8 q pšenice. Seno pripravujú na zimné obdobie len pre telné kravy, kobyly, ovce a kozy. Inak ostatné stado je odkázané na vyhrabávanie pozostatkov trávy spod snehu pri 30 - 35 stupňových mrazoch, bez ustajnenia. Prístrešky vo forme hlinených salašov budujú len pre teliace sa kravy, kobyly atď.

Taktiež som bol na sovchoze vo východnom Mongolsku, ktorý pracuje na ploche milión stotisíc ha a má len okolo 300 pracovných síl. Je to začínajúce hospodárstvo, ktoré má za cieľ obhospodarovať pastevctvom i rastlinnou výrobou tieto obrovské plochy. Samozrejme, že všetky orné práce sejba i žatva sa prevádzajú výlučne strojovo. Traktor i kombajny sú sovietskeho povodu.

Celkove na mongolských pastvách sa toho času živí asi 22 mil. kusov dobytká, z čoho je asi 12 mil. oviec, 4 a pol mil. koz, asi 2 a pol milióna koní, asi milión osemstotisíc kusov hovädzieho dobytká a 800 000 veľblúdov. Z diskusií aj bezprostredných poznatkov vidieť, že sa stáva problémom otázka mladej pastierskej generácie, v družstvách i na št. majetkov. Mongolskí súdruhovia si to uvedomujú a začínajú podnikat niektoré opatrenia v tomto smere. Je preto veľkým problémom pri ďalšom rozvoji výrobných síl správne rozvrhnúť potrebu prac. síl tak, aby nedostatok prac. síl v pastierstve nesposobil znižovanie stavov dobytká. To by bolo na škodu nielen Mongolska, ale i našich štátov, ktoré kupujú živočišnú produkciu v Mongolsku.

V Mongolsku na základe historického vývoja jednostrannosti ekonomiky sa vyvinula i jednostranná spotreba. V Mongolsku sa spotrebuje asi 150 kg mäsa na jedného obyvateľa ročne. Ďalej vysoká spotreba mlieka (prevážne kobylieho - kumysu) syrov a nízka spotreba zemiakov a múčnych jedál, zeleniny a ovocia. Celkove ale vidieť, že obyvateľstvo je dobre živené a že i zárobky na tamojšie pomery nie sú nízke. Prevážna časť družstevníkov i pracovníkov štátnych majetkov musí kočovať, čo prirodzene udrzuje v živote ľudí mnoho starého v spôsobe života, v kultúrnej úrovni atď. No za posledné roky i na tomto poli vidieť, že bolo vykonané kus práce. Na vonkove deti navštevujú štvorročnú základnú školu a buduje sa sieť zdravotných zariadení.

Tento rok vysielajú na zahraničné vysoké školy okolo 500 mladých ľudí a tento rok sa im už vráti okolo 300 mladých ľudí zo zahraničných vysokých škôl. Veľký nedostatok sa stále však prejavuje v technickej strednej i vysokoškolskej inteligencii.

Z besedy s našimi odborníkmi na kožiarskom a obuvníckom závode možno podčiarknúť tú okolnosť, že napriek skoro žiadnemu zvyku pracovať v priemysle pomerne rýchle sa mongolskí robotníci zapracovali v koželužni i obuvníckych dielňach. Napríklad ženy v koželužni pri rovnakej kvalite práce dosahujú rovnakých, ba i lepších výsledkov vo výkone v porovnaní s pracovníčkami v našich koželužniach. U mužov podľa pozorovaní našich odborníkov pozorovať pomalšie privykanie k organizovanej priemyselnej práci.

Za posledné roky sa veľmi intenzívne buduje Ulanbátar, fabriky, kultúrne zariadenia a v pomerne veľkom rozsahu i bytovú výstavbu uskutočňujú čiastočne sovietske stavebné organizácie, ale hlavne stavebné organizácie čínske. Vraj vyše 10 000 čínskych robotníkov pracuje v stavebníctve v Mongolsku.

Na teoretickom a výchovnom úseku sa mongolskí súdruhovia hodne zaoberajú otázkou pracovných návykov, disciplíny a kultúry práce v súvislosti s tým, že Mongolsko v podstate preskočilo s feudalizmu a z pozostatkov predchádzajúcich formácií minúce štádium

kapitalizmu do budovania socialistickej spoločnosti.

Svojho času v súvislosti s bojom proti veľkomongolskému šovinizmu a nacionalizmu namierenému aj proti celistvosti Sovietskeho sväzu, ako i v súvislosti s nebezpečím japonského imperializmu v rokoch 1938 - 1939 boli v Mongolsku sprevádzané veľké čistky, pričom boli rozpustené a zlikvidované budhistické kláštory, takže v súčasnej dobe okrem jediného budhistického kláštora - kostola v Ulánbátare takýchto zariadení niet v celom Mongolsku. To spôsobilo okrem iného aj zvýšenie počtu rodín, porodnosť a prírastky obyvateľstva. (Pri existencii kláštorov boli vraj doby, kedy až 40 % dospelého mužského obyvateľstva žilo v kláštoroch.)

Záverom doporučujem:

1. Aktívne sa zúčastniť z našej strany v rozpracovaní pomoci pri vyjasňovaní ďalšej koncepcie rozvoja národného hospodárstva Mongolska v rámci RVHP.
2. Nepokaziť veľmi dobrú prácu priemyslového kombinátu v Ulánbátare tým, že nebudeme dodávať náhradné dielce pre obuvnícke a koželužské stroje, ako i tzv. drobný materiál a kopytá. (Mnohonásobné sťažnosti v tomto smere boli našim vyslanectvom aj našimi odborníkmi v Ulánbátare už niekoľkokrát predkladané ministerstvu zahraničného obchodu, obsem bez žiadúceho výsledku. V tomto treba urobiť radikálny poriadok). Nie je predstaviteľné, aby mongolská fabrika nedostávala od nás kopytá, rozny drobný obuvnícky doplnkový materiál, chemikálie a hlavne prepotrebné náhradné dielce. Oni nie sú schopní ešte vyrábať svojimi silami a bolo by to aj neúčelné.
3. Zhodnotiť družbu medzi Šmeralovým družstvom a rodiskom Bohumila Šmerala u nás. Doporučujem zaslať do tohto družstva peknú bronzovú bustu Bohumila Šmerala, pretože tá busta Šmerala, ktorá je na námestí v Cháčate, je vyrobená miestnym amatérom a pri všetkej snahe nie je to Bohumil Šmeral. Busta, ktorú urobil dotyčný mongolsky amatér, by mohla byť výmenou prevzatá do niktorého nášho múzea ako dokument.

Poznámka: Už počas mojej návštevy mi súdruhovia z vyslanectva naznačovali, že vo vedení existujú rozpory medzi predsedníctvom a jedným z tajomníkov. Zo strany tohoto tajomníka vraj sa podnikali určité ťahy proti s. Cedenbalovi a uplatňovali sa akési nacionalistické tendencie, pričom vraj tento tajomník by mohol získať určitých ľudí na svoju stranu, hlavne tým, že poukazoval dogmaticky na častú neprítomnosť súdruha Cedenbala v Mongolaku (údajne jeho dlhé pobyty v Sovietskom sväze, aj dva mesiace, čo vraj spôsobuje určité ťažkosti v práci vedenia strany a vlády). Ďalší poznatok mi bol zdelaný ten, že po vstupe Mongolskej republiky do RVHP boli zo strany mongolských súdruhov predložené ekonomicky nezodovodnené a premrštené požiadavky na pomoc a spoluprácu od Sovietskeho sväzu a druhých socialistických krajín. Z najvyšších miest vraj k tomu bolo zaujaté veľmi kritické stanovisko s poukazom, že musia predkladať materiály ekonomicky podložené a musia maximálne mobilizovať vlastné rezervy.

x x x

Jak v Kórejskej republike, tak i v Mongolsku po stránke ubytovania i stravovania, kultúrnych programov sa starali súdruhovia prvotriedne. Keď zistili kórejskí súdruhovia, že mám cestovať do Mongolskej republiky, sami mi zakúpili cestovný lístok do Pekinga a v Pekingu zase vyslanectvo Kórejskej ľudovodemokratickej republiky do Ulánbátara s príslušným kapesným.

Vo Pchjongjangu, v Pekingu i v Ulánbátare som sa zúčastnil stranických i verejných schodzí na našich československých zastupiteľských úradoch, kde som referoval o pripravovaných dokumentoch k sjazdu našej strany. Všade bol veľký záujem.

V Pekingu som počul od našich súdruhov a po ceste vlakom som mal možnosť pozorovať, že úroda rohu roku v Číne by mala byť skoro normálna. Ďalej mi súdruhovia hovorili a pri ceste vlakom som to mal možnosť tiež vidieť, že v Číne je prestávka v priemyslovej výrobe a investičnej výstavbe. Veľké novučičké fabriky sú zavreté, vráta zatlačené doskami, z komínov sa nedymí, čo sa odhaduje až na 50 % možnej kapacity priemyslovej výroby. Pracujú šachty, elektrárne, ale tie malé metalurgické pece, ktorých je veľmi mnoho vidieť, stoja. Tiež som počul, že súdruh Mao Ce-tung má byť nemocný na rakovinu, čo je vraj veľmi vážne.